K O M Á R O M M E G Y E I A N E K D O T Á K .

Összegyüjtötte :

L Á N C Z O S Z O L T Á N .

- Kézirat. Budapest, 1979. -

K O M Á R O M M E G Y E I A N E K D O T Á K.

Összegyüjtötte :

L Á N C Z O S Z O L T Á N.

- Kézirat. Budapest, 1979. -

B E V E Z E T É S.

Nem az a szándékom, hogy egy szórakoztató adomagyüjteményt állitsak össze. A gazdag magyar anekdota irodalomból igyekeztem azokat összegyüjteni, melyek Komárom - Esztergom megyékkel való kapcsolatuk révén, a jelzett megyék történelméhez, a megyék közismert alakjaihoz viszik közelebb az olvasót, képessé téve azok közelebbi megismerésére. E megismerés helyessége, tárgyilagossága érdekében a lehetőség szerint hitelességre törekedtem. Helyénvalónak találtam, hogy a szövegezésben több helyen a felhasznált források izének megőrzése érdekében nem változtattam az eredeti szövegen, első sorban a "csattanókon", de többségében az összegyüjtött anyagnak nem szószerinti közvetitésére vállalkoztam, forrásaimat minden esetben megjelölve.
Komárom megyének egyik legismertebb, túlzás nélkül mondhatjuk, hogy "legendás hirű" földbirtokosa volt a XIX. században Sándor Móric gróf. Számtalan történet fűződik személyéhez és ezek a történetek nem mindég egybehangzók, különböző vidékeken másképpen ismerik, sőt a szerelő személyek sem mindég azonosak. Ezeket igyekeztem úgy csoportositani, hogy különbözőségük szembetünő legyen.

Budapest, 1979. julius hó. Lánczos Zoltán.

TARTALOM:

BAJNA 3
ESZTERGOM 15
GUTHA 28
KISBÉR 29
KOMÁROM 30
KÖRNYE 44
LÁBATLAN 45
OROSZLÁNY 47
SZŐNY 48
TATA 50
TATABÁNYA 59

B A J N A .

Sándor Móric, bajnai földbirtokos, huszárkapitány, vakmerő lovas, kitünő vadász és úszó hirében állt. Bajnán született 1805. május 23.-án. Kalandos, sport-bravurokban gazdag életét a döblingi elmegyógyintézetben fejezte be 1878. február 23.-án. Gazdag könyvtárát az Országos Széchenyi Könyvtárra hagyta. Andrássy Manóval és másokkal irt munkája : "Hazai vadászatok és sport Magyarországon. Pest, 1857." francia nyelven is megjelent. Első életrajza a "Képes Hetilap" 1878. évi 11. számában jelent meg. Személyének népszerüsitéséhez korunkban Lestyán Sándor : "Sándor Méric az ördöglovas. Bpest, 1941." c. munkáján kivül több cikk és egy sok sikert aratott film is nagyban hozzájárult.
A vele kapcsolatos anekdoták, történetkék közül az alábbiakat sikerült összegyüjtenem :

I./

Sándor Móric, egyik nagyon kedvelt lovát, Tatárt, megnyergeltetve felvezettette budavári palotájának egyik emeleti szobájába, azután csaholó kutyák kiséretében lelovagolt a kőlépcsőn az udvarra.
Ez volt az első lovasbravurja, melyet még számtalan követett.

Egyik télen, mikor a legveszedelmesebben zajlott a Duna, sok pénzzel fizetve meg a merész vállalkozást, rávette a révészeket, hogy vigyék át Budáról Pestre. Sógorát, Keglevich grófot akarta meglátogatni. Fellovagolt hát hozzá a lépcsőkön, ám a lakás ajtaját zárva találta. Keglevich nem volt odahaza. Mivel a tornác csak három láb széles volt, nem fordulhatott meg lovával, hát "hököltetni" próbálta. Tatárnak azonban nem volt inyére való ez a mulatság, felágaskodott és le akart ugrani a magasból az udvarra. A gróf felhasználta azt a pillanatot, amikor a ló a két hátsó lábára állt, hirtelen megforditotta. Szerencsére a ló nem csúszott meg a sikos márványkockákon, s baj nélkül lelépdelt a lépcsőkön.

Mikor a komppal vissza akart térni Budára, a komp ellökődött a parttól és Tatár - lovastúl - a Dunába esett, de az okos állat rátámasztotta az állát a komp szélére, s mikor a budai part közelébe értek, ahol már a lába elérte a talajt, beugrott a kompba, s még a kikötés előtt kiugrott a partra.

/Tóth Béla : Magyar anekdotakincs. 359-360./

II.

Egy alkalommal Sándor Móric Pesten, a Nagyhid utcában lovagolt Tatár nevü lován és két sebesen vágtató úri fogat közé szorult. Úgy vágta ki magát veszélyes helyzetéből, hogy Tatár oldalába vágva sarkantyúit, átugratott egy parasztszekér elé fogott három kis magyar lovat.

/Tóth B. i.m. 360./

III.

Hasonló bravurt hajtott végre Bécsben a Pratersternen Ferdinánd császár és Zsófia főhercegnő szeme láttára a Pyrrhus nevü lovával, amikor egy policájt ugratott át.

/Tóth B. i.m. 361./

P Y R R H U S .

Sándor Móric kiváló lovai közé tartozott az előbb emlitett Pyrrhus is. Vele és általa is sok bravurt hajtott végre. Egy alkalommal a bécsi Práter felé lovagolt, amikor egy lovas gavallér csatlakozott hozzá, s igy mutatkozott be :
- Én vagyok a hires K. báró, akinek nincs ép csontja. Rengeteg lovasbravurt hajtottam végre, bizonyára Ön is hallotta már hiremet.
A gróf azon válaszára, hogy eddig még nem hallotta a hirét, a báró egészen belehevülve kezdte sorolni bravurjait. Sándor Móric beleunt a nagy öndicséretbe és megsarkantyúzva Pyrrhust

odaszólt a bárónak :
- Tudja mit báró úr ? Kövessen engem ! - azzal átugratott egy arra haladó, vastag tölgyfatörzset szállitó szekéren. A báró úr nem követte.

/Tóth B. i.m. 361./

Ugyancsak Tóth Béla irta le a következő történetet i.m. 360. oldalán :
"A heiligenkreuzi vásáron /S.M./ nekiugratott Pyrrhussal a fazekasok összes portékájának. A cserepesnék eleve örültek, hogy a gróf majd milyen jól meg fogja kárukat fizetni. De csalódtak, mert a remekül ugró Pyrrhus nem tört el egy bögrét sem. Ennek utána a fazekas asszonyok nem igen udvarias, de annál őszintébb hangon kivánságokkal könnyitettek a szivükön."

Egy László Dánielné szül. Bika Mária nevű 72 éves töki /Pestmegye/ lakós 1933. dec. 12.-én ezt a történetet igy mesélte el Loschdorfer Annának :
"Mikó a fazekasok közé bement Csákvárra, nagy vásár vót. Akkó még divatja vót a cserépedényeknek. Kirakták a fazekasok a kisebb-nagyobb edényeket. A fődre rakták. Hát mi lett ? A Gróf Sándor elkezdett a lóva táncolni a cserepek közt. Ezek meg kajdásztak, rikótottak, káromkottak. Széttiporta az egészet. Mikó ez megvót, az egész cakkompakk, akkó asszonta : Ne busuljatok, megfizetem az egészet. Meg is fizette."
/Közölve : Ethnographia 1937.évf. 203-205. oldalán "Anekdoták Sándor Móric grófról Tökön" c. alatt./

Sándor Móric koponyája.

A gróf egyszer a Hunyadi-féle Alcor ménen a pesti Uri utcában lovagolt. Egyszer csak szemközt jött vele Széchenyi István, aki hirtelen nekifeszitette a sétapálcáját egy ház falának.
- Ugrasd át Móric ! - kiáltott rá az "Ördöglovasra".
Alcor - mint mindég - most is gyönyörűen ugrott, de lova-

sának feje beleütközött egy utcai lámpába. A lámpa száz darabra tört, Sándor Móric feje ép maradt.
/Tóth Béla i.m. 361./

Csalafinta fogadás.

Az 1950-es évek végén Budapestről Tatabányára utazva, Herceghalom határában hallottam a következő történetet Dr. Kohán Domokos bicskei főkönyvelő barátomtól :
Metternich herceg tulajdonában volt valamikor a herceghalmi uradalom. Egy alkalommal a herceg kilovagolt több barátja társaságában Bécs határába. Egy magaslaton megállitotta a lovát, s mereven nézett Herceghalom irányába. Barátai kiváncsian vették körül és érdeklődtek, hogy mit néz olyan mereven.
- Ugy látom tűz van a herceghalmi tanyámon." - felelte a herceg.
Társai kinevették, bizonygatták, hogy kizárt dolog Bécsből ellátni Herceghalomig. Erre a herceg fogadást ajánlott fel. Visszalovagoltak Bécsbe, ahol hintókba ültek és Herceghalomba hajtattak. Mikor a kastélyhoz értek, azonnal hivatta Metternich a jószágigazgatót és megkérdezte, mi ujság az uradalomban. A jószágigazgató elpanaszolta, hogy leégett egy pajta. A fogadás időpontja megegyezett a pajta égésének idejével. Előzőleg ugyanis a herceg utasitást adott arra, hogy ebben és ebben az időpontban gyujtsanak fel egy pajtát. Igy barátai nem tudták megcáfolni állitását, hogy ő Bécsből látta a tüzet. Megnyerte a fogadásokat, vidám mulatozásba kezdtek, mely napokig eltartott, utána visszatértek Bécsbe.
Ezzel az esettel két analóg történetet is ismerünk Sándor Móriccal kapcsolatban :
A bajnai születésü töki harangozó 1935. december 12.-én a következőket mondta tollba Loschdorfer Annának :
"Mikó a Gróf Sándor fogadott abba, hogy ő ellát Bécsből Bajnára. Összehordatott a bajnai hegyen 200 méter fát. Aztán a bajnai hegyről Bécsbe odavilágit a világosság, ha meggyujtják. Aztán meghagyta, hogy ennyi meg ennyi órakor meg legyen gyujtva ez a sok fa. Igy is lett."
"Bécsbe bementek a kávéházba. Persze a Gróf Sándor tutta mikor lesz. Nézte az óráját. Hét körül már nézett hazafelé,

hogy ég-e mán. Hát akkó má világitott. Asszongya : "Haljátok ez az én birtokomon ég." Persze nem hitték. Ő meg biztos vót a dógába. A többi urakkal fogadott. Persze nem egy pakli dohányba. Hát aztá' ementek maguk. Csakugyan égett. Aztá' egy bizonyos összeget, meg egy pusztát nyert akkó."

Ugyan ezt a történetet 1935-ben, Tök községben, tollfosztás közben, igy mesélte el László Dánielné szül. Bika Mária 72 éves asszony :
"Az Őrhegyen összehordatott 600 öl fát. Ez a legmagasabb hegy. Meg vót rendőve, hogy a cselédek éjjel tizenkét órako meggyujtják. Futárok vitték a hirt."
"A Gróf Sándor meg Bécsbe vót. Kártyázott. Akkó egyszer csak kivette a zsebóráját. Nem akármilyen harmincnégyfilléres órája vót neki. Aztá a negyedik emeleten vót egy verandája. Kimegy aztán asszondja : "Hajjátok, a bajnai pusztán tűz van." Hogyan tudod ezt Sándor ? /Mert ezek mind perte vótak, mintha bakterok lettek vóna/. "Fogaggyunk !" Jó van, fogadtak. Akkorra már jött is a futár, hogy az Őrhegyen megégett 600 öl fája. "Na látjátok - asszonta - hát mégis égett."
/Mindkét történetet az Ethnographia 1937. évf.- a a 203-205. oldalon közölte./

Sándor Móric és az osztrák finánсok.

A bécsi finánсokról, vagy mint ma mondanák : pénzügyőrökről, nem volt valami jó véleménye Sándor Móricnak. E véleményének többször is kifejezést adott apósa, Metternich herceg előtt is, aki viszont nem értett egyet ebben sem vejével. Egyszer azután fogadtak. Sándor Móric kijelentette, hogy két hét mulva d.u. 3 órakor a máriahilfi vámnál fél mázsa magyar dohányt fog Bécsbe csempészni a bécsi finánсok szeme láttára. Hazautazott Bajnára, de a jelzett időben pontosan megjelent a megbeszélt helyen. Hintója lépésben közeledett és nyomában a bajnai juhászok vagy kétszáz kost tereltek.
A finánсok alaposan átkutatták a hintót, megmotozták a grófot, a kocsisát, sőt még a juhászokat is, de egy szál magyar dohányt nem találtak, végül nagy fejcsóválva mondták :

- Passiert !
Sándor Móric akkor átült apósa hintajába, aki abból nézte végig az eseményeket és behajtottak a városba, nyomukban a nyájjal.
- Na hol van a fél mázsa dohány ? - kérdezte Metternich.
- Itt - mondta a gróf - és rámutatott a birkákra. Ezek nem kosok, hanem ürük és a lábuk közé kötött dohányzacskókban nem fél, hanem egy egész mázsa magyar dohányt cipelnek magukkal.
/Tóth Béla i.m. 363-364./

Ugyanezt igy mesélte el 1935-ben a bajnai születésű töki harangozó :
"Fogadott, hogy Bécsbe dohányt szállit és nem köll vámot fizetni neki. Asszonták : "Nem lehet, nem lehet, sehogysem lehet !" - "Hát fogaggyunk !"
"Hát aztán hajtatott nem tudom én hány birkát és azoknak csináltatott zacskókat, mint a kosoknak van. Azt teletömette dohánya, és cérnáva főkötözték. Persze nem látszott, mer a szőr között át lehetett huzgálni. Aztá 5-6 nap mulva beállitott Bécsbe. Asszonta ez mind kos. Megnyerte a fogadást. A finánceminiszterrel fogadott. Az a finánccoknak a fő miniszterük."
/Közölve : Ethnographia. 1937. évf. 203-205./

Loschdorfer Anna még a következő történeteket gyüjtötte össze Tökön a tollfosztó parasztasszonyoktól :

1./ "Fogadott, hogy forró rizskását visz ökröskocsival Bécsbe. Olyan forró marad, hogy nem tuggyák enni. Zöld herébe tette. Mert ha az a kazalba rohad, akkó 1-2 hétre lángot kap. Mikó igy begyult, egy jó kockát, mint egy nagy tál, aztat kivágatott. Közepibe tette a rizskását. Mikó Bécsbe értek, nem tudták úgy enni, hogy ne fujják."

2./ "Fogadott az angolokkal, hogy nála minden juhász angolul olvas. A pusztán fogadta a vendégeket. Aztá előrehajtatott. Azt minden juhász ő vót és ő ovasta az angol ujságot. Amikó tovább mentek, má meg ott vót."

3./ "A Gróf Sándor fogadásbó végigment a várfalon. Egyik helyen magasabb vót, a másik helyen alacsonyabb. Aztá' mégis végig tudott rajta menni."

4./ "A gyarmati határba - mesélte László Dánielné - ott van valami kübe a lovának a patkója. Azt én is láttam. Az árkon átugratott. Odaizéta a lovának a patkóját. Én is láttam. "

5./ "A bajnai határba egy négy méteres árkot átugratott avva az arab telivérre. A ló meg is döglött. Ott van most a kereszt. Akkó is fogadott a hercegekkel meg grófokkal, hogy Bajnáró fővátott lovakon egy óra hossza alatt ben lesz Budán. Ben is vót Budán a várba."

6./ "Bajnán a szakácsnék, szobalányok a nyári évadba szerettek vóna kikocsikázni a héregi határba. Asszongya neki a Gróf Sándor : "Üjjetek fő a k.... anyátokat." Beütette őket. Befogatott jó telivér lovakat. Maga hajtott. Aztá mikó odaértek a Vizemésztő árokhó, a lovak közé csapott. Ő meg leugrott a kocsiró. Egyik itt esett az árokba, a másik ott.Ő meg csak nevette."

7./ "Eccer elment a lakodalomba. Fölbiztatta a többieket, hogy tácójanak az egyik szakácsnéva. Nem tudom má, hogy ki vót az az asszony. Aztá az varrt az alsószoknyájába zsebet és oda dugdosott az ételbő. A Gróf Sándor meg nagyon hosszú nótát huzatott. A tőtött káposzta, kuglóf, minden kipotyogott. Mert amint tele vót, rázódott a cérna, kiszakatt. Ő meg csak nevette."

8./ "Sándor Grófnak vót egy szürke lova. Olyan kedves vót nekije ez a ló, hogy asszonta, aki neki jelenti, hogy megdöglött, azt főbe löveti.
Aztá a ló csakugyan megdöglött. Tanakottak micsinájjanak, hogyan jelentsék a grófnak ? Tiz nap is émut má. Mégse monták még meg. Eccer mégis neszét vette a dolognak egy cigány. Asszonta egy zsák krumpliért ü bejelenti, hogy megdöglött a ló. Mikó bemegy a cigány a grófhó, asszongya neki : "Na ci-

gány, mi ujság ?" Nem szól egy szót se. "Na cigány, mi lesz, mond meg má, talán nem jó ?" - "Jaj nemzetes uram nagyon ross, nagyon ross." - "Hát mi baj van ?" - "Jaj nemzsetes uram a sirke, a sirke !" - "Hát mi van vele ?" "Nem nyerit, nem esik." - "Talán bizony megdöglött ?" - "Jáj nemzsetes uram maga monta, hogy megdöglött !"
A cigány megkereste a zsák krumplit és megmentette a többieket."
/Ezen nyolc történet az Ethnographia idézett számából való/

A politikai merészség.

Kossuth és Széchenyi beszélgetése során egy alkalommal szóba került Sándor Móric gróf.
- Sándor Móric a világ legmerészebb lovasa volt." - mondta Széchenyi.
- Bizony, jó politikus lett volna belőle" - válaszolta Kossuth.
- Miért ? - kérdezte Széchenyi.
- Merész ember volt.
- Azt hiszi ez kell a politikához ?
- Ez a só, mely nélkül a politika izetlen.
- Igaz lehet - mondotta Széchenyi, aki közismerten óvatos, latolgató politikus volt.
/Tóth Béla i.m. 290./

Verseny a gőzhajóval.

Hazánkban a gőzhajó első útját óriási érdeklődés kisérte. Uton útfélen beszéd tárgya volt a "csodálatos masina". Mágnásaink is - előre biztositvan hely-jegyüket a másnap Pestről Vácra és onnan vissza induló személyszállitó hajóra - az Uri Kaszinóban izgatottan tárgyalták a "nagy eseményt", az új jármü "csodálatos teljesitőképességét", melyről csak Sándor Móric beszélt némi lekicsinyléssel :
- "Én lóháton rövidebb idő alatt teszem meg az utat Vácig, mint ez a masina" - mondotta.

Az urak vitába szálltak vele, sőt a jelen lévő Metternich herceg a vita hevében fogadást is ajánlott fel. Másnap reggel Sándor Móric nyeregben ülve várta a parton a hajó indulását. A kikötő kötelek eloldása után megsarkantyúzta lovát és a part mentén toronyirányt vágtatni kezdett Vác felé. Kerítéseket ugratott át, káposztás kerteken gázolt keresztül - és a hajót megelőzve érkezett a váci kikötőhelyhez.
Zsibongva vették körül barátai a tajtékzó, remegő lován diadalmasan ülő grófot és elhalmozták gratulációikkal. Sándor Móric magabiztosan felajánlotta Metternichnek, hogy kössenek még egy fogadást : ő a fáradt lovával is előbb érkezik Pestre, mint a gőzhajó. Ezt azután végképpen nem akarta senki sem elhinni, hiszen a ló szemlátomást fáradt, agyonhajszolt volt. Metternich abban a biztos tudatban, hogy most megnyeri a fogadást, kötélnek állt. A gróf azonban javasolta, hogy most ne pénzbe fogadjanak, a fogadás tétje legyen a herceg leányának a keze : ha a gróf nyeri meg a fogadást, a herceg adja hozzá a leányát feleségül. Metternichnek két leánya volt. Az idősebbik rettentően csúnya, a fiatalabbik nagyon szép. Ugy gondolta, majd az idősebb lányát adja Sándor grófhoz. Megkötötték a fogadást.

Sándor Móric megsarkantyúzta a lovát és felugratott a hajóra, megállt a hajó orrában. Mindenki arra gondolt, hogy igy véli megnyerni a fogadást, hogy a hajó elején álló ló előbb lesz Pesten, mint a hajó, de nem gondol arra, hogy a hajó orrának eleje azért valamivel előbbre van, mint a fedélzeten álló ló, igy nem nyerheti meg a fogadást. A hajó elindult. A gróf nyugodtan ült lova nyergében, s közben gyönyörködött az elsuhanó táj szépségében. Mikor a hajó Pestre érkezett és megkezdte a manöverezést, hogy szembe fordulva az árral a stég mellé álljon, a gróf megsarkantyuzta a már pihent lovát, a vizbe ugratott, a partra usztatott, majd fellovagolt a stégre, melyhez csak pár perc mulva ért a hajó.
A fogadást megnyerte, de vita támadt, hogy a kettő közül melyik leány kezét nyeri el. Hosszas huza-vona után nőülvette a fiatalabb Metternich leányt, mellyel hozományként

megkapta a herceghalmi uradalmat. /Ez később, egy ujabb házasság révén visszakerült a Metternich család birtokába./

/Dr.Kohán Domonkos főkönyvelő közlése. Bicske./

A Tatár.

Sándor Móric igen szerette egy Tatár nevü telivérét. Egyszer tudomására jutott, hogy egy kisebb német egyetem anyagi zavarokkal küzd és ezért - bizonyos összeg lefizetése esetén - olyanoknak is ad diplomát, akik nem is látogatták az egyetem előadásait. Gondolt egyet és Tatár részére vásárolt egy doktori diplomát. Az egyetem el is küldte a diszes oklevelet, melyet "Herr Tatár" névre állitottak ki és ez ott függött Tatár jászla felett annak kimultáig.
Igy lett a bajnai gróf lova az egyedüli a világon, akinek ló létére doktori diplomája volt.

/Érdekességek megyénk multjából. Dolgozók Lapja. 1978. aug. 12.-i szám./

Sándor Móric és a bécsi rendőrség.

Egy alkalommal Sándor Móric az apósával, Metternich herceggel beszélgetett annak bécsi palotájában. A gróf szapulni kezdte a bécsi rendőrséget, mely - szerinte - ostoba és minden alapos gyanu nélkül letartóztat, becsuk ártatlan embereket. Metternich az ellenkező véleményen volt.
- Holnap bebizonyitom, hogy nekem van igazam, - mondotta Sándor Móric.
Másnap kopottas polgári ruhába öltözve kiment a Hernalsba, ott beült egy kis kocsmába. Levest, főzeléket rendelt, mint rendes polgári emberhez illik és négy fél meszely bort ivott hozzá. Ez már feltünt a pincérnek és figyelni kezdték a hosszú ideje üldögélő, borát lassan kortyolgató vendéget, aki négy óra felé végre megszólalt :
- Fizetek !
A pincér közölte a fizetendő összeget, mire a vendég előhúzott a zsebéből egy kék kendőt, azt lassan kibogozta és

és egy nagy csomó félkrajcárost szórt az asztalra.
- Ezzel akar fizetni az úr ? - kérdezte a pincér. - Tegye bolonddá az öregapját, ne engem !
- Hát ha nem kell ilyen aprópénz, adhatok nagyobbat - mondta Sándor Móric - Azzal egy másik kendőt vett elő a zsebéből, s abból egy vadonatuj ezresbankót vett ki.
A dolgot a pincér rendkivül gyanusnak vélte, rendőrért szalajtotta a csapost. A rendőr felszólitotta, hogy igazolja magát, mire a vendég kijelentette, hogy nem tudja magát igazolni, de hivják ide herceg Metternich kancellárt, majd az eligazitja a dolgot.
- Kend bolond - mondta a rendőr - Egy-kettő jöjjön velem a kapitányságra.
Sándor Móric a kapitányságon sem igazolta magát, egyre azt hajtogatta, hivják oda Metternichet, majd az igazolja őt. Erre becsukták a pincébe mindenféle tolvajok és csavargók közé.
Késő estére járt már az idő, amikor Metternich leánya aggódva panaszkodott apjának, hogy Móric eltünt, senki sem tudja hol lehet. Metternichnek eszébe jutott az előző esti vita, gyanut fogott, a rendőrségre hajtatott,hogy megérdeklődje, nem fogtak-e el egy ilyen és ilyen kinézésü férfit. Megnyúlt a rendőrtisztek álla, gyorsan felhozatták a grófot a pincéből, aki azután előttük elmondta apósának a történteket, igy fejezve be :
- Na látja, papa, milyen nagy szamár a bécsi rendőrség ?

/Tóth Béla : A magyar anekdotakincs. 362-363./

E S Z T E R G O M .

Géza fejedelem és az istenek.

Géza fejedelem a kereszténység felvétele után is tovább áldozott Hadúrnak a pogány magyarok istenének. Mikor udvari papja ezért szemrehányást tett neki, igy szólt :
- Elég gazdag és hatalmas vagyok hozzá, hogy megtehessem !

/Thietmar krónikája. - Tóth Béla i.m. 9./

A kétértelmü válasz.

A Bánk bán-féle összeesküvés idején, 1213-ban, az összeesküvők János esztergomi érsekhez fordultak tanácsért, megöljék-e a királynét vagy sem. Az érsek irásban válaszolt :

"Reginam interficere nolite timere bonum
est et si omnes consenserint ego solus non contradico."

Azaz :

"A királynét megölni nem kell félnetek jó lesz
és ha mind beleegyeznek én nem ellenzem."

Az óvatos érsek nem használt irásjeleket /jelen esetben a vesszőt/ igy szavai különféleképen értelmezhetők. Igy is :

"A királynét megölni nem kell, félnetek jó lesz,
ha mind beleegyeznek, én nem, ellenzem."

Es igy is :

"A királynét megölni nem kell félnetek, jó lesz,
és ha mind beleegyeznek, én nem ellenzem."

/Albertus barát krónikája./

Az ajándékot adó Pázmány.

Két ferencrendi barát ment be egyszer az érsekhez, hogy alamizsnát kérjenek tőle. Egy előszobában várakoztatták őket, s csak mikor már beesteledett, lépett be hozzájuk

az igen elfoglalt érsek. Első dolga volt, hogy az asztalon égő két gyertya közül az egyiket eloltotta, s csak azután fordult szives szóval a barátokhoz, megkérdezvén, hogy mi járatban vannak.
A két kolduló barát összenézett és szó nélkül az ajtó felé indult.
- Hová mentek ? - kérdezte Pázmány.
Az egyik barát némi hümmögés-hámogás után bevallotta, hogy látva az érsek nagy takarékosságát, nem számithatnak alamizsnára, hát tovább mennek.
- Tévedtek fiaim - jegyezte meg az érsek - Hiszen ha nem vigyáznék az ilyen csekélységekre, nem lennék abban a helyzetben, hogy adhassak.
És búsás adománnyal bocsájtotta őket útjukra.

/Bisztray Gyula : Jókedvű magyar irodalom. Bp. 1967. 36.old./

A császár nagyanyja.

Az 1850-es években egy japán követség járt Bécsben. Tiszteletére nagy ebédet adtak a Burgban. Az asztalfőn a még fiatal Ferenc József ült, jobbján Zsófia főhercegasszonnyal, a balján Scitovszky esztergomi hercegprimással. A japáni követség vezetője mindennel meg volt elégedve, csak azon ütődött meg, hogy a fiatal császárnak miként lehet ilyen öreg felesége. Ugyanis a primást is asszonynak nézte. Titokban odafordult a miniszterelnökhöz, s megkérdezte :
- Ki az az idősebb hölgy a császár jobbján ?
- Őfelsége édesanyja.
- No akkor - folytatta a japáni - a másikat már nem is kérdezem; arról látom, hogy az a nagyanyja.

/Tóth Béla i. m. 505. old./

Két igéret.

Rozgonyi Simon veszprémi püspök esztergomi érsek szeretett volna lenni. Kérte Erzsébet királynőt, Albert özvegyét,hogy pártfogolja ez ügyben.
- Mig Erzsébet uralkodik - volt a királyné válasza - Rozgo-

nyiból sohasem lesz esztergomi érsek !
A büszke főpap, akinek visszamondták a királyné szavait, erre csak ennyit mondott :
- Mig Simon él, Erzsébet sohasem fog uralkodni.
Mind a kettőnek igaza lett.

/Tóth Béla i.m. 14. old./

Haynald biboros.

Wahrmann Mór, az első magyar zsidó vallású képviselő, egy alkalommal Haynald biboros érsekkel beszélgetett.
- Nagyszerű ember, igazán kár, hogy izraelita. - mondotta valakiről Haynald.
- Ejnye, ejnye, eminenciád elfelejti, hogy én is izraelita vagyok" - mondotta Wahrmann.
A biboros finoman elmosolyodott.
- Dehogy is felejtem el. Csakhogy önért nem kár - válaszolta.

/ Kenedi Géza : Anekdoták a magyar közéletből. 148. old./

id. Szinnyei József.

id. Szinnyei József áldott jó szivéről is közismert volt. Egy időben ebéd után a pesti Erzsébet téren /a mai Engels tér/ szokott sétálgatni. Sétája közben elgondolkodva figyelte az útjába került embereket. Feltünt neki egy fekete ruhába öltözött, nyulánk és sápadt asszony. Arcán még meg voltak egykori szépségének nyomai, szemében pedig köny csillogott.
Szinnyei arra gondolt, hogy a hölgy szivét valami nagy bánat nyomja, mely bizonyára egy kedves hozzátartozójának a halálával kapcsolatos.
Miután nap nap mellett találkozott a kisirt szemü hölggyel, egy hét után nem tudta megállni, hogy meg ne szólitsa :

- Bocsánat, nagyságú ! Napok óta látom, hogy sokat sir. Valami nagy nagy bánat, gyász érhette. Lehetnék valamiben segitségére ?
A kisirt szemü, könnyező asszony bágyadtan mosolygott.
- Semmi az egész uram. Nem sirok én, hanem csak könnyezek. Minden nap déli 12-től délután 3-ig én szoktam a Virágbokor vendéglőben a tormát reszelni. Az a foglalkozásom.
Szinnyei maga mesélte el az esetet a barátainak, akik azután valahányszor rossz kedve volt, mindég a "siró asszony" könnyeiben keresték lehangoltságának okát. Ez azután magát Szinnyeit is mosolyra késztette.

/Kenedi Géza : Anekdoták a magyar közéletből. 111-113. - Bisztray Gyula : Jókedvü magyar irodalom. Bp.1967. 336./

Beöthy László. /1826-1856./

Az 1850-es évek angolos humorú, változatos müfaju, nagytermékenységü irója egy alkalommal baráti körében vig poharazással töltötte az estét. Jó későre járt már, mikor imbolygó léptekkel hazafelé indult. Magához intett egy csendesen poroszkáló bérkocsit és a lakásától harmadik házat mondva be a fiákeresnek, kényelmesen elterpeszkedett az ülésen.
Mikor a mondott házhoz értek, Beöthy - akinél már nem volt egy krajcár sem - kiszállt és odaszólt a kocsisnak :
- Várjon egy kicsit barátom, mig gyufát hozok ki a szobámból. Két aranyat ejtettem el a kocsiban és nincs nálam gyufa hogy megkeressem.
A bérkocsisnak nagyot villant a szeme. Alig várta, hogy az utasa eltünjön a kapualjban, közévágva a lovaknak, eliramodott, gondolván, hogy az övé lesz majd a két arany. Beöthy pedig előlépett az idegen kapualjból és fütyürészve sétált haza - a harmadik házba.

/Bisztray Gyula : Jókedvü magyar irodalom. Bp.1967. 204./

Kopácsy és Metternich.

Metternich herceg egyszer magához kérette Kopácsy Józsefet, a soha meg nem hunyászkodó, magyar érzelmü főpapot, s azt mondta neki :
- Méltóságodnak sok irigye van !
- Harminc éve dolgozom rajta, hogy mennél többen legyenek
- felelte a főpap.
A kancellár e válasz után úgy meszerette Kopácsyt, hogy nem hallgatott az ellene áskálódókra, kinevezte veszprémi püspöknek és nagy része volt benne, hogy nem sokára esztergomi hercegprimás lett.

/Tóth Béla : i.m. 211. old./

Egy alkalommal nagy ebédet adott Kopácsy és észrevette,hogy egy fiatal kis káplán nagyon szerényen keresi az őt megillető utolsó helyet, de csak nem birja megtalálni.
Kopácsy elmosolyodott buzgóságán és odaszólt neki :
- Csak üljön le fiam bátran akár hová, ott az utolsó hely, ahol maga ül.

/Tóth Béla i.m. 211. old./

Kopácsy gyakran ellátogatott a nép körébe, meghallgatta panaszaikat, sokat jótékonykodott. Egyszer egy öreg cigány lépett hozzá és néhány garast kért.
- Hogy hivják öreg ? - kérdezte Kopácsy.
- Szelepcsényi a nevem, kegyelmes uram - válaszolta a cigány.
- Szép neve van öreg. Tudja-e hogy Magyarországnak egy hires primása volt ezen a néven ?
A cigány kihúzta magát és nagy büszkén mondta :
- Hiszen azs a hires primás én voltam, kegyelmes uram !

/Zolnay-Komáromi : Magyar történeti anekdoták. 48. old./

Simor és az osli plébános.

Jáky Ferenc osli plébános felkereste Simor hercegprimást, hogy temploma számára valamit kérjen.
Simor nagyon barátságosan fogadta, ott marasztalta ebéden is. Az ebédnél jobbjára ültette. Szokása volt, hogy akiket különösen kedvelt, azokkal szeretett ingerkedni. Ebéd közben igy szólt Jákyhoz :
- Hogy hogy kedves urambátyám még nem lett kanonok ? Mi lehet ennek az oka ?
- Annak nagyon egyszerü oka van - felelte Jáky - A szél, kegyelmes uram, csak a pelyvát hordja fölfelé.

/Németh Gyula közlése alapján Tóth Béla i.m. II.kt. 504. old./

Ipolyi Arnold.

Ipolyi Arnoldot, a jeles történetirót könnyebb szélütés érte 1886-ban. Felutazott a városmajori vizgyógyintézetbe gyógykezelésre. Az első napok egyikén az őt kezelő Dr. Szássy megkérdezte tőle, hogy hogy van a koszttal megelégedve. Ipolyi ezt a választ adta :
- Édes öcsém. Első éves klerikus koromban haza menvén vakációra Esztergomból Ipolyságra, édesapám azt kérdezte, hogy vagyok megelégedve a szemináriumi élettel ? - Elég jól édesapám - válaszoltam - csak a koszt rossz. - Az öreg úr erre tisztelendő fián önkezével porolta ki a reverendát a keze ügyébe került léniával, azt mondván : "Nem azért vagy te a szemináriumban, fiam, hogy egyél, hanem hogy tanulj !" - No hát kedves doktor, maguknál meg azért vagyok, hogy meggyógyuljak."

/Tóth Béla i.m. 630./

Az esztergomi polgármester.

Az egyik esztergomi polgármester hivatalos ügyben felutazott Budapestre. Ezt az alkalmat felhasználta arra, hogy új frek-

kot csináltasson egy neves pesti szabónál.
Mivel a frakk nem készülhetett el a polgármester néhány napos pesti tartózkodása alatt, a szabó postán küldte el a megrendelőnek.
A kész ruhadarab a felpróbáláskor némileg szüknek bizonyult.
- Hallatlan - panaszkodott a polgármester az éppen jelen lévő barátjának - azért csináltattam Pesten frakkot, hogy kifogástalanul álljon. Amikor ott próbáltam, jó is volt. Nem értem hogyan lett most ennyire szük, sőt rövidebb is a kelleténél.
- Egyszerü a magyarázat - mondta a barátja mosolyogva - Pesten nem vagy olyan nagy ember, mint idehaza.

/Uj Idők. 1935.évf. 851./

Parlagi poéta.

"Parlagi poétának", "füzfaköltőnek" nevezik azokat a tehetségtelen "versfaragókat", akik abban a tévhitben élnek,hogy a természet is versiróknak teremtette őket. Számuk a XIX. században, az irodalom népszerüvé válása idején igen meggyarapodott. /Ma is bőven vannak ilyenek./ Többen közülük - mint pl. Hazafi Verai János, Tatár Péter, Farkas András - mint nevetséges rimfaragók országos hirre tettek szert.
Az 1800-as évek végén Esztergomnak is volt egy nevetséges parlagi poétája, népköltője Gépási Mihály, aki szép számban gyártotta az ilyen verseket :

"Ki mondja meg nekem !
Miért kukorit kakas ? ...
Ki mondja meg nekem !
Miért fütyül pék-inas ?
A kakas kukorit,
Mert itt van a reggel !
A pék-inas fütyül,
Mert itt van kiflivel !

Egy alkalommal az alábbi öntelt hangú levelet intézte az egyik országos lapunk szerkesztőségéhez :

"... Szerkesztőségednek ezennel itt küldök a jobbak közül választván 2 darab költelmet mutatvány gyanánt - azon felszólitással, hogy körülbelül jóformán mintegy 40 nagy ivet meghaladó költelmi müveimnek a szép litteratura mezején keressen kiadót : bölcs Uraságod ! Egynéhány dicsérő szó nem kerül pénzben, és én háládatosságból elnem fogom mulasztani ujságát egy verssel megtisztelni olykor olykor.

Gépási Mihály,
magyar iró.
/Esztergom./

/ Bisztray Gyula : Jókedvü magyar irodalom. Bp.1967. 542./

Egy esztergomi vacsora.

A proletárdiktatúra idején történt Békés István elbeszélése szerint -/ Legujabb magyar anekdotakincs. Bp.1966. 111-112. old./- az alábbi történet :
1919. junius végén az egyetemeken is végetért a tanitás. A Közoktatásügyi Népbiztosság felszólitotta a pedagógusokat és a tanulókat, hogy végezzenek tudományos-agitációs munkát a szünetben. Mivel már akkor felmerült a munkásmozgalmi forradalmi múzeum felállitásának gondolata, Király György irodalomtörténész néhány tanitványával útra kelt, hogy a vakációt forradalmi nyomtatványok gyüjtésére használják fel.
Első állomásuk Esztergom volt, ahol a Marx Szállóban foglaltak szobát, majd a helyi hatóságok engedélyével elkezdték a forradalmi nyomtatványok összegyüjtését. Nem volt könnyü munka, mert a röpcédulák, plakátok, hirdetmények felesleges példányait nagyobbrészt szemétbe dobták, s alig lehetett iratszekrények, iróasztalok mélyéből, nyomdák selejtkosaraiból valamit is előkotorni. Estefelé, a sok jövésmenés után fáradtan, éhesen ültek be a szálló éttermébe, ahol kivülük csak egy-két vendég üldögélt.
- Vacsorázni szeretnént - mondta Király György az egyetlen pincérnek. - Mit lehet enni ?

- Málét - felelte a pincér. Nem valami édes, de egy kis csipkeizt adhatok hozzá.
A társaság fanyar arccal nézett össze, ám akkor hozzájuk lépett a szálló portása és igy szólt :
- Délután véletlenül találkoztam Keményffy K. Dániel vizivárosi plebános úrral. Emlitettem neki, hogy a pesti egyetemről érkeztek vendégeink. A plébános úr maga is tudós ember. Azt mondta szivesen elbeszélgetne a vendég urakkal. Szivesen látja Önöket vacsorára. Megjegyzem a gazdasszonya ma estére tyukot főzött...
Király György megtörülte a szemüvegét. "Köszönöm" - szólt elhárító mozdulattal - majd a pincérhez fordult :
- Hozhatja a málét csipkeizzel !

Babits Mihály.

"Anyám nevére" c. költeményét e sorokkal kezdi :

"Hajnalka volt az édesanyám,
hajnalban születtem én..."

Ezzel szemben édesanyjának - mint legavatottabb tanunak - közlése szerint "esti hét órára született meg a Misi..." Felesége tréfásan többször is szemére vetette ezt a "hazugságát", Babits azonban csak mosolygott, mert a költészetet mindennél fontosabbnak tartotta.

/Bisztray Gyula : Jókedvü magyar irodalom. Bp.1967. 355./

Babits Mihály nagyon büszke volt a nevére - irja róla Bisztray Gyula. Kiskorában előszeretettel magyarázta a vendégeiknek :
- A dédapám is Babits Mihály, a nagyapám is Babits Mihály, apám is Babits Mihály, én is Babits Mihály vagyok és a fiam is Babits Mihály lesz !

Volt egy öreg nagynénje, akit "Nene" néven szólitott. A nagy irodalmi müveltségü hölgy, aki franciául is tökéletesen be-

szélt, irt, olvasott, már kis diák korában is bizalmasa volt Babits Mihálynak. Babits első drámáját, amit Hunyadiról irt, neki dedikálta. Első vers-forditásait is a Nenének olvasta fel először. Egy ilyen alkalommal a Nene elragadtatással kiáltott fel :
- Te Misi, belőled még második Radó Antal lesz !

/Bisztray Gyula i.m. 356. old./

Babits és a borotva.

Babits szórakozottsága mellett meglehetősen "balkezes" volt. Nősülése után az édesanyja egy alkalommal félrehivta ujdonsült menyét és egy bizalmas jótanácsot adott neki :
- Kérlek, nagyon vigyázz ! Ne enged meg neki, hogy ő mossa el a beretváját, mert mindég elvágja a törülközőket !

/Bisztray Gyula i.m. 356. old. - Babits Emlékkönyv.1941. 197-206./

Babits és a szamár.

Középiskolás korában a gimnázium közelében minden reggel egy szamaras taligaáldogált, melyen egy gazda tejet hordott be a városba. A diákok minduntalan incselkedtek a jámbor nagy fülü csacsival, amit annak gazdája nem nézett jó szemmel és meg-megkergette a csintalan nebulókat.
Egy alkalommal, amikor a tejesember hirtelen előbukkant egy kapualjból, a szétrebbenő diákok közül a tiz éves Babits Mihályt sikerült elcsipnie és hogy a szamarat ért sérelmet megtorolja, arcul legyintette. A megriadt kis Babits futásban keresett menedéket és nekifutott a kijavitott dolgozatfüzetekkel ballagó osztályfőnökének. A füzetek széthullottak - és elcsattant még egy pofon a kipirult diák arcán. Babits tovább loholt és az igazgatóval találta szemben magát.
- Igazgató úr - sirta el bánatát - az osztályfőnök úr pofon ütött, pedig nem is én bántottam a szamarat...
Ekkor kapta a harmadik nyaklevest.

/Bisztray : Jókedvü magyar irodalom. Bp.1967.357. old./
/Rakovszky József közlése a Csongrád megyei Hirlapban./

A "tekintetes úr".

Mikor az esztergomi születésü neves kémikusunk, Gróh Gyula, az 1930-as években a "József Nádor Müszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Állatorvosi Karán" tanitotta a kémiát, még az egyetemi tanároknak a "méltóságos" cim és megszólitás volt divatban.
Az 1933/34-es tanévben történt, hogy egy vidékről felkerült első éves állatorvostanhallgató, a "nagy laborban" az előirt gyakorlat végzése közben, nem várt eredményt észlelt. Nem értette a dolgot. Keresve a tanársegédet, hogy felvilágositást kérjen, benyitott a "kis labor"-ba, ahol Gróh professzor úr foglalatoskodott valamivel.
- Bocsánat tekintetes úr - hebegte a meglepődött "ujonc" egyetemista, de nem folytathatta mondókáját, mert Gróh közbevágott :
- Talán Gyula bátyámat mondana uramöcsém ?

Pázmány koponyája és Serédi Jusztinián.

Az 1930-as évek elején Serédi Jusztinián hercegprimás megtekintette a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Könyvtárát.
A könyvtár ritkaságainak megszemlélése közben megállt egykori elődje, Pázmány Péter hatalmas portréja előtt. Közvetlenül a kép alatt, egy vitrinben, kopott vörösbársony birétum állott : Pázmány Péter papi süvege. Serédi nagy érdeklődéssel szemlélte, mikor az őt kalauzoló könyvtáros megjegyezte :
- Szaktudósok megállapitották, hogy Pázmány koponyaalkata feltünően kis méretü volt.
Ekkor Serédi titkára hangosan felsóhajtott :
- Istenem, ha ma megvolna ez a koponya !

Serédi zavartan elpirult. Ugy tett mintha nem hallotta volna a fiatal pap szavait és sietve befejezte a könyvtárlátogatást.

/Bisztray G. i.m. 36-37. old./

A jó prédikáció hatása.

Prohászka Ottokár, még esztergomi prefektus korában, egy vasárnap az egyik közeli faluban tartott prédikációt. Ebéd után a plébánossal végigsétáltak a falun. Feltünő volt,hogy néptelenek voltak az utcák. Máskor vasárnap délután az emberek kiültek a házak előtti padokra, hogy elbeszélgessenek az időjárásról, a világ folyásáról. Végre találkoztak egy öreg nénivel.
- Miért olyan néptelenek ma az utcák ? - kérdezte a plébános.
- Ma ... hát lefeküdtek egy kicsit aludni... hebegte a néni.
- Ebéd után ? Máskor sohasem fekszenek le - mondja a plébános.
- Persze - szólt hosszabb szünet után a nénike kissé elpirulva - de ma nem aludtak a prédikáció alatt a templomban.

/Szini - Tábori : Vidám könyvtár. 30. sz. 43. old./

G U T T A .

/Most Kolárovo. Csehszlovákia/

A Guthi Ország család.

Zsigmond király háborúra készült. A fegyverkezés láza kihatott a gyerekekre is, azok is mindenütt katonásdit játszottak. Zsigmond Gutha /Gutta/ község határában egy ilyen katonásdit játszó gyermek-csoportra bukkant. Megszólitotta a legnagyobbat, aki a zászlót tartotta :

- Kinek a katonái vagytok ?
- Az ország katonái - felelt bátran a fiu.
- Ki a királyotok ?
- Zsigmond király !
- Hol van most a király ?
- Nem tudom uram.
- Hátha én Zsigmond volnék, elvállalnátok engem királynak ?
- El uram !

A bátor gyerek feleletei megtetszettek a királynak, a kis Guthi Mihályt apródjává tette, megajándékozta dús javakkal és mint az ország katonáját Országnak nevezte. Ő lett a hatalmassá vált Guthi Ország család megalapitója.

/Tóth Béla : A magyar anekdotakincs. Uj átdolg. kiadás. Bpest, 1935. I.kt. 12-13 old./

K I S B É R .

A trónörökös Kisbéren.

Szeretek Kisbérre menni - mondta egyszer Rudolf trónörökös - mert ott a lovak nem tartanak üdvözlő dikciókat.

K O M Á R O M .

Lehár és Ferenc József.

I.Ferenc József császár és király úgy tartotta számon Lehár Ferencet, mint a szolgálati szabályzattal ellentétes magatartású, fegyelmet szegő katonát...
Pedig Lehár a szorgalom és lelkiismeretesség mintaképe volt. Dehát mindenkin erőt vesz néha a végső kimerültség, mindenkinek vannak gyenge percei. Mikor Operaházunk 1899. május 2.-án a később "Tatjáná"-nak átkeresztelt "Kukuska" cimü egyik dalmüszerzeményét bemutatta - a próbák, az izgalmak teljesen elcsigázták az ifjú szerzőt. Minthogy ebben az időben egy katonazenekart dirigált, fáradtságára és a premierre való tekintettel eltávozást kért parancsnokától és másnap nem vonult ki a Ferenc József tiszteletére rendezett diszszemlén. A király, aki hallott róla, hogy a "Kapellmeister" tehetséges zeneszerző, be akarta magának mutattatni Lehárt, s igen méltatlankodott, mikor jelentették, hogy a diszszemlén sem ő, hanem egy tamburmajor áll a katonazenekar élén.
Tiz esztendő mulva, Lehár dicsőségének teljében, valaki szóba hozta I.Ferenc József előtt a világhirű zeneszerző nevét. Őfelsége egy kicsit eltünődött, azután elborult a tekintete.
- Á, Lehár - mondta ingerülten - Tudom már ki az a Lehár... Az az a katonakarmester, aki egyszer nem rukkolt ki Budapesten.

/Békés István : Legujabb magyar anekdotakincs. Bpest,1966. 381. old./

A tiltó tábla.

Egy szintársulat telepedett meg Komáromban. Az igazgató a következő szövegü táblát tétette ki a terem bejárata fölé :
"Kutyát a szinházba hozni tilos !"
Néhány nappal később valaki aláirással látta el a táblát :
"Az Állatvédő Egyesület."

Jókai két feje.

1885-ben Erzsébet királynét Tisza Kálmán miniszterelnök kalauzolta a Mücsarnokban rendezett kiállitáson. Közben felhivta figyelmét Jókainak egy igen jól sikerült arcképére.
- Ez nem hasonlit Jókaira - mondta a királyné - Itt egészen kopasz, holott neki dús haja van.
- Ez felséges asszonyom Jókainak a nyári feje. Amikor nagyon meleg van, nem viseli a haját.

/Tóth Béla i. m. 602. old./
/ Bisztray Gyula i.m. 235. old./

Jókai mint protektor.

Ghyczy Kálmánt megkérte egy alkalommal Jókai, hogy egy fiatalember ismerősét léptesse elő.
- Hát azután Mórickám, arra való ember az illető ? Jó a minősitése ? Azután van-e már elég hosszú szolgálati ideje ? kérdezte a miniszter.
- Hm... Arra való is legyen, jól kvalifikált is legyen, sok szolgálati ideje is legyen ? - Hát ha ez mind megvolna, mi a fenének kellene az én protekcióm ?

/Csákvári : A hivatal humora. 22. old./

Damjanich.

Mikor Damjanich Komáromban kocsizás közben eltörte a lábát, meglátogatta Kossuth.
- Fél kezem adnám az ön lábáért - mondta Kossuth a kényszerpihenőre kárhoztatott hősnek.
- Óh én akkor - mondta a tábornok - a nyakamat tartanám.

/Tóth Béla i.m. 293. old./

A komáromi éjszakai támadás.

Amikor 1849. április 26.-án Knezics Károly ezredes éjszakai támadásra indult az osztrákok három ostomtelepe ellen, bár előzőleg szigorú parancsot adtak ki, hogy pipázni, beszélgetni szigorúan tilos és mindenki vigyázzon a fegyvere se zörrenjen, az osztrák őrszemek mégis meghallották a lopakodók lépteit.
- Halt ! Wer da ? - kiáltottak a hang irányába.
A honvédek még óvatosabban, némán nyomultak előre. Már az árkok zsombékjaiban gázoltak, amikor ismét elhangzott az őrszem kiáltása :
- Halt ! Wer da ?
A zászlóalj közepe táján az egyik honvéd nem tudta magát tovább türtőztetni, visszakiabált :
- Anyád kinja !
A következő pillanatban egetverő éljenzésbe törtek ki a honvédek és sűrű puskaropogás közepette percek alatt elfoglalták az osztrákok állásait.

/Bobik Gusztáv "Honvédmenház" c. könyvéből Tóth Béla i.m. 320. old./

Jókai és a magyar közigazgatás.

Jókainak a "Régi jó táblabirák" c. regényét a Pesti Napló közölte először. A cenzor gyanut fogott, hogy a regényben, mely a régi közigazgatás dicsőitésével kezdődött, azzal fog végződni, hogy kigúnyolja az akkorit. Ezért magához kérette a főszerkesztőt, Kemény Zsigmondot és garanciát kért tőle, hogy ez nem fog bekövetkezni.
Kemény biztositotta a cenzort, hogy erről szó sem lehet.
- Talán már olvasta ? - kérdezte a cenzor.
- A regény többi része még Jókai fejében van. - Válaszolta Kemény.
A cenzor felpattant :
- Hát akkor milyen alapon mer engem biztositani ?
- Azon az alapon, hogy Jókainak éppen úgy nincsen fogalma a régi közigazgatásról, mint a mostaniról, igy nem is gúnyolhatja azt.

A cenzor megelégedett ennyivel, de Jókai megsértődött és nemsokára otthagyta a Pesti Naplót.

/Mikszáth Kálmán : Jókai élete és kora. II. 3./

A komáromi nők.

A komáromi nők Meszlényi Gyula, a későbbi szatmári püspök vezetése alatt, küldöttséget menesztettek Simor hercegprimáshoz Esztergomba azzal a kéréssel, hogy egy leányiskolát állitson fel Komáromban.
- Szivesen segitek - felelte Simor - de legalább az iskola belső felszereléséhez ti is járuljatok hozzá valamivel.
A küldöttség összenézett, Meszlényi pedig jámbor képpel válaszolt :
- A komáromi nők nevében igérhetem eminenciádnak, hogy a legszükségesebb belső felszerelésről, vagyis a leánygyermekekről, bőven fogunk gondoskodni.
Az iskola megépült.

/Tóth Béla i.m. 534./

"Boldog Isten, mire jutánk !"

A bajban lévő magyarok e felkiáltása Széchenyi György esztergomi érsektől ered, aki midőn a Wesselényi-összeesküvés után a magyarokat megfosztották ősi kiváltságaiktól, hiába járt közben a császárnál, hazautaztában Komáromban tartott pihenőt. Továbbindulása előtt kora reggel misét mondott, s inasa ministrált neki.
Misemondás közben, könnyező szemmel hangosan felsóhajtott:
- Boldog Isten, mire jutánk !
A ministráló inas responsoriumként igy szólt :
- Bizony elég ebül vagyunk, kegyelmes uram !
Az elmélyültségéből felocsudott érsek erre megfordult és

szelid hangon rászólt az elmélkedésébe belekotnyeleskedő inasra :
- Hallgass ! Nem reád bizták az ország dolgát !

/Szirmay Antal a Hungaria in Parabola c. kézirata. - Tóth Béla i.m. 54./

Czuczor - vagy Kukor ?

Czuczor Gergely egy időben a komáromi bencés gimnáziumban tanitott.
Egyszer felemlitette, hogy egyes nyelvészek azon vitatkoznak, hogy Cicero nevét hogyan helyesebb kimondani : "Ciceró" vagy görögösen "Kikero"-nak.
Valamelyik diák a másnapi tanóra előtt ezt irta a táblára :
- Czuczor-e ? Csucsor-e ? Vagy Kukor ?
Midőn Czuczor megpillantotta a feliratot, ezt irta alája :
- Aki ilyet kérdez, nem kaki, nem is czaczi, hanem csacsi.

/Tóth Béla i.m. 173./

Jókai és a szegedi késes.

1890-ben Jókai Szegeden járva betért a hires Sziráky késes boltjába. Erről a látogatásról Sziráky néni igy számolt be a déli sörözésről hazatért férjének :
- Ugyan ki volt itt nálunk ? Nem találja ki ! Megtisztölt bennünket a Jókai nagyságos úr !
- Nohát az úgy is illött - mondta az önérzetes mester.
- De becsaptam ám a nagyságos urat ! - hunyoritott a mesterné.
- Hogy-hogy ?
- Öt pengőért adtam neki a tizpengős halbicskát !

/Móra Ferenc : Literatura-almanach. 121./

A komáromi becsületes polgár.

Tóth József, a Nemzeti Szinház hajdani nagy müvésze 1847-ben Komáromba érkezett társulatával és egy becsületes polgárembernél szállásolt be, ahol meg is kedvelték a nem korhelykedő, szolid szinészt, mig egyszer a házigazda maga is el nem ment a szinházba, s nem nézte meg III. Richárdban az ő józanéletü lakóját.
Az előadás alatt a házigazda egyre jobban feszengett a helyén, s azt mondogatta : "No ezt nem hittem volna !"
Amikor III.Richárd király sorban kivégeztette legjobb embereit, rokonait, a polgár felugrott helyéről és magából kikelve hazarohant.
Tóth József a fárasztó szerep után hazament. Jó ideig hiába zörgette a bezárt kaput, mig végre kinyilt az ablak és kikiabált a háziúr :
- Hordja el magát ! Itt nem alszik !
- Hiszen én vagyok a szinész !
- Látom. Hordja el magát ! Ilyen gonosz emberrel nem alszom egy fedél alatt !
Tóth József könyörgésre fogta a dolgot :
- Kedves Bátyám uram ! Hiszen az egész csak tréfa !
- Bátyja kelmednek a Belzebúb ! Kotródjék ! Holnap elviheti a cókmókját is.
Másnap sem lehetett elhitetni a derék polgárral, hogy aki olyan gonosz volt a szinpadon, az az életben a legbecsületesebb ember.

/ Tóth Béla i.m. 261./

A lóláb.

Szeder Flórián, a jeles bencés tanár - Kazinczy egyik legjobb barátja - egy alkalommal Debrecenből Komáromba utazott. A fuvarbért annak rendje és módja szerint előre kialkudta a "magyar hiten" lévő /református/ fuvaros-

sal és elindultak. Bizony akkor a szekeren más volt az utazás, mint ma, a gyorsvonatok korában. A fuvaros és az utas elbeszélgettek erről is arról is a hosszú döcögős úton. Szeder Flórián és a fuvarosa is komoly, barátságos beszélgetéssel töltötte a Debrecen és Komárom közötti hosszú, több napos utat. Mikor Komáromban búcsúzásra került a sor, igy szólt a fuvaros :

- Megkövetem a főtisztelendő urat, megtenne nekem utoljára egy szivességet ?

- Már miért ne tennék, atyámfia az Úrban - felelte Szeder

- Mi az óhaja ?

- Hát... hát... - itt egy kicsit megakadt a szekeres gazda - ne sajnálja nekem megmutatni a lábát.

A pap elcsodálkozott a furcsa kérésen, de szó nélkül felemelte egy kicsit a reverendáját. Jó fejelésü csizma volt rajta, meglehetősen poros állapotban.

A szekeres csak nézte, nézte, majd megvakarva a tarkóját, igy szólt :

- Ládd-e, hát a mi papunk sem mond mindég igazat, mert ő váltig azt mondogatja nekünk, hogy a reverenda alól csak kilátszik a lóláb !

/Tóth Béla i.m. 216./

Péczeli József.

A középkor szépirodalma túlsúlyban eszmékkel, metafizikai, elvont dolgokkal foglalkozott. A lovagköltészet után, a humanizmus korában végre felbukkant az irodalomban az EMBER, mégpedig a szegény, dolgozó ember alakja is. Ezeknek a humanista-korabeli irodalmi termékeknek hatására irta a XVIII. század végén Péczeli József komáromi református lelkész tréfás hangú meséit, többek között a "Király és a kapás" c. verses meséjét :

"Egy király utazván egy mezőn megszállott,
S egy paraszttal, ki ott kapált, szóba állott.
"Jó ember ! Szegény vagy látom, a munkában
Izzadásod bére mi lehet napjában ?"

"Négy garas, jó uram" - a kapás felele.
"Igen kevés" - mond ő - hogy éred meg vele ?"
"Egy napról más napra egyen erőt veszek,
Egyet interesre jó kéznél leteszek.
Eggyel fizetgetem régi adósságom,
A negyedik garast mindég sárba vágom."

A király nagyot nevetett az elmés paraszt feleletén és midőn hazatért udvarába, felszólitotta udvaroncait, hogy fejtsék meg a paraszt szavainak értelmét. Senki sem volt képes rá.

"Végre a vén kapást magához hivatta,
Ki tréfás szavának ily értelmét adta :
"Az első garassal éltemet táplálom
S erőt veszek, mellyel a földet kapálom.
A másikkal fiam ruházom s nevelem,
Kinél interessel azt egy nap meglelem.
Régi adósságom eggyel fizetgetem,
Mert mint lehet, azzal vén atyám tengetem.
Negyedikkel tartom egy eladó lányom,
S ezért mondám, hogy azt mindég sárba hányom:
Mert ez vissza nékem nem fogja fizetni,
Ha férjhez megy, majd rám ügyet sem fog vetni."

/Bisztray Gyula : Jókedvü magyar irodalom. Bp. 1967. c. munkájának 18-20. oldalán közli Péczeli tréfás meséjét, megjegyezve, hogy hasonlit az Érsekujvári kódexben leirt római meséhez, melynek főszereplője Focus kovács. -
Péczeli e meséje 1788-ban jelent meg a "Haszonnal mulattató mesék" cimü, Győrben kiadott munkájában./

Mór - vagy Móric ?

Kevesen tudják, hogy Jókai az utónevét kétféle változatban használta. A "Mór"-t kizárólag irói névnek tekintette. Családtagjai, barátai mindég "Móric"-nak szólitották.
Egyszer Tóth Lőrinc igy szólitotta meg őt egy levelében :

- "Kedves barátom, Mór !"
Mire Jókai igy válaszolt :
- "Édes barátom, Lőr !"

/Bisztray Gyula : Jókedvü magyar irodalom.Bp.1967. 223./

Zsoké Móric.

Bisztray Gyula irja :
"1895-ben Pázmándy Dénes mint az interparlamentáris unió tagja, addig-addig kapacitálta Jókait, hogy menjen el vele az unió brüsszeli konferenciájára, mignem rászánta magát az útra. A vonaton Pázmándy mind csak arról beszélt, hogy Jókainak milyen sok tisztelője van az unio tagjai között, akik őt roppant nagyra becsülik és igen vágyódnak a személyes ismeretségre. Nem csoda, ha Jókai is egyre kiváncsibb lett a tisztelőire.
Amint reggel felébredt a brüsszeli szállóban, sietve öltözködött, mert a hallban adtak egymásnak találkozót Pázmándyval. De nem találta ott. Kérdezősködésére elmondták, hogy már rég elment egy nagyobb női társasággal.
- Nahát, ha Pázmándy női társaságban van - gondolta Jókai - nem lehet őt bevárni.
Elindult egyedül a tanácskozóterembe. Az már félig telve volt. Ott az első embernek, aki útjába akadt, bemutatkozott. Az is elmormolta a nevét és sietett tovább. Bemutatkozik egy másiknak - megint néma közöny. Egy harmadiknak - rá se néz. Egy negyediknek - az is tovább áll.
- No most már elég volt ! - bosszankodott Jókai. - Ezek várnak engem ? Kerülj csak elém Pázmándy Dénes, majd üstöknél ragadlak, meglásd !
Egyszer csak lohol feléje Pázmándy és már messziről kiabálja:
- Móric bátyám, hol vagy ? Mind csak téged keresünk ! Hát miért nem vártál rám a hallban ? Hiszen az urak már égnek a türelmetlenségtől, hogy megismerhessenek !
De már erre Jókait is elhagyta a béketűrése. Felfortyant és

szidta Pázmándyt, hogy máskor az öregapját tegye bolonddá, ne őt !
- De hát mi baj van, Móric bátyám ? - kérdi amaz csodálkozva.
- Mi baj ? Te istentől elrugaszkodott széltoló, te ! Mi baj ? Azt mondtad, hogy ezek várnak rám. Aztán akinek csak bemutatkoztam, egyik sem hallotta hiremet-nevemet !

Pázmándy végighallgatta a szidalmakat, aztán ártatlan képpel kérdezte :
- Hát hogy mutatkoztál be nekik Móric bátyám ?
- Hát a nevemen.
- Mit mondtál, hogy hivnak ?
- Ahogy hivnak : Jókai Mórnak.
- Hja, Jókainak ? Az más ! Akkor értem. Ide nézz, Móric bátyám !
Erre a terem közepén felugrik egy székre és elkezd hangosan kiabálni, ahogy csak kifért a torkán :
- Uraim, van szerencsém bemutatni önöknek a hires magyar regényirót, Zsoké Móricot.
Lett erre nagy lelkesedés.
- Zsoké ! Zsoké ! Éljen Zsoké ! - kiáltották százan is. Vitték az elnöki emelvényre, ölelték, szorongatták.Hát persze, mert már tudták, hogy kicsoda.
Csak ő, az ünnepelt nem tudta addig, hogy franciául nem Jókai, hanem Zsoké a neve.

/Bisztray Gyula i.m. 224-225./

Jókai "kálomista ember létére is becsületes".

1847 első felében Jókai és Vas Gereben közös inast tartott. Husvétkor mindketten hazautaztak szülői látogatásra, de nem egyszerre hagyták el a fővárost. Jókai már Komáromba érkezhetett, amikor Vas Gereben útnakindult. Mikor Vas Gerebent Gyuri, az inas elkisérte a gőzhajó állomásig, igy szólt gazdájához :
- Teins uram, hozzon ám nekem valamit, mert Jókai úr is

megigérte, hogy hoz egy bárányt.
- Bizonyosan meg is hozza, mert ő nagyon jó ember - mondta Vas Gereben.
- Én is azt hiszem - mondta Gyuri teljes megnyugvással. Az igaz, hogy kálomista ember, hanem azért becsületes ember.

/Bisztray Gyula i.m. 225./

Jókai kézfogása.

Jókai nem tartozott az erős testalkatú férfiak közé, de hires volt erős kézfogásáról.
Egyszer Vadnai Károly arról panaszkodott, hogy Jókai nagyon megszoritotta a kezét.
- Ez semmi - vigasztalta Bernát Gáspár - a minap úgy megszoritott a markában egy lázsiást, hogy az a pénzverő ember is felorditott Körmöcbányán, aki valaha kikalapálta.

/Bisztray Gyula i.m. 226./

Bérczy és Jókai.

Egy alkalommal a svábhegyi sétája közben Jókai összetalálkozott régi, jó barátjával, Bérczy Károllyal. Beszélgetés közben Bérczy megjegyezte :
- El szoktam olvasni az ujságban legutóbbi folytatásos regényedet. Ne haragudj, hogy felhivom rá a figyelmedet, de az egyik szereplőt legutóbb más néven nevezted, mint előzőleg.
Jókai megállt, szeliden ránézett barátjára, majd igy szólt :
- Igazán nem értem Károly, hogy egy olyan okos embernek, mint te vagy, miért kell minden szamárságot elolvasnia.

/Bisztray Gyula i.m. 228./

Jókai és Gyulai.

Az 1860-as években Gyulai Pál szorgalmasan dolgozott egy soha el nem készült költeményén, a "Romhányi"-n. Egyszer, Jókaival találkozván, megemlitette, hogy róla is megemlékezett készülő nagy munkájában.
- Az bizony nagyon helyes - felelte Jókai - legalább megtudja onnan a világ, hogy én is éltem.

/Bisztray Gyula i.m. 228./

Jókai és Gyulai valójában nem szivlelték egymást. Egy alkalommal Gyulai magából kikelve sinfelte a "Hon" szerkesztőségében Jókai legutóbbi regényét, határozottan rossznak mondva azt.
Jókai rámosolygott a magáról megfeledkezett kritikusra és igy szólt :
- Hát az Isten áldjon meg, ha olyan rossz : minek olvasod ? Nézd én roppant jóknak tartom a kritikáidat, mégsem olvasom el soha.

/Bisztray Gyula i.m. 229./

Jókai hirneve.

Egyszer Jókait bemutatták egy öreg komáromi táblabirónak, aki mikor a nevét hallotta, összeráncolta a homlokát és morfondirozni kezdett :
- Ejnye, ejnye... mintha már hallottam volna valahol ezt a nevet... Olyan ismerős... Hohó ! Megálljon csak, Öcsém, nem maga volt az a kis szőke diák, aki ezelőtt harminc évvel olyan szépen szavalta el Komáromban Gaál József "Ólmosbotok" cimű versét, melyben azt mondja : "Hahó ! Tkintetes karok és rendek !"
Egyebet azóta sem tudott Jókairól Pató Pálnak ez a se nem iró, se nem olvasó rokona - jegyezte meg róla Bisztray.

/Bisztray Gyula i.m. 229./

Kereszt - vagy kakas.

Képviselő korában Jókai sokszor elbeszélgetett honatyatársaival. Egy alkalommal az egyikük arról panaszkodott, hogy legutóbb, mikor hazautazott látogatóba, buzgó katolikus feleségének egy szép antik feszületet vitt ajándékba, de az asszonyka - valamilyen okból rosszkedvű lévén - úgy tette le az ajándékot az asztalra, hogy a kereszt egyik ága letört.
- Hiszen te református vagy, koma ! - Szólt oda neki Jókai.
- Igen.
- Hát akkor nagyon érthető, hogy indulatos volt a feleséged : nem keresztet várt az tőled, hanem - kakast.

/Bisztray Gyula i.m. 336./

Jókai és Pósa Lajos.

A gyermekek számára olyan sok bájos verset és mesét irt Pósa Lajos egy banketten felköszöntötte Jókait :
- Jókai Mór - kezdte beszédét - a magyar irodalom királya, kinek fején azonban nem korona van, hanem...
- Paróka - szólt közbe Jókai és az ünnepi hangulat vidám nevetésbe csapott át. /Pósa "babérkoronát" akart mondani./

/Bisztray Gyula i.m. 235./

K Ö R N Y E .

A környei halászok.

Esterházy két környei halásza este fáradtan tért be a kocsmába, hogy egyenek-igyanak valamit. Az egyik halat kért, a másik marhapörköltet. Javában falatoztak és iszogattak, amikor a halat evő ember oda szólt a kocsmárosnak :
- Még egy pohár bort, mert a hal úszni akar !
A másik halász sem akart elmaradni szellemeskedés dolgában pajtásától, ő is odaszólt a kocsmárosnak :
- Ide is hozzon egy pohárral - a marha inni akar !

/Pálfalvi János. Tatabánya. Szénosztályozó. Szóbeli közlés./

L Á B A T L A N .

Lábatlanból két igazságkereső ember a "falu dolgában" útnakindult Bécs felé. Magának a királynak, V.Ferdinándnak, akarták előadni problémáikat. Utközben megszálltak Köpcsényben, ahol éppen egy huszárszázad állomásozott. A huszárok kapitánya a fogadóban vacsorázott és feltünt neki a két atyafi. A pincér útján megtudakolta, hogy mi járatban vannak.

A dévaj pincér a kapitánytól vett utasitás szerint, igy szólt a küldöttekhez :

- Nem szükséges kenteknek Bécsbe menni. Holnap itt lesz maga a király. Majd ha a huszárok execirozni mennek, adják át az instanciát annak, aki a legcifrább a katonák között : az lesz a király.

A parasztok másnap reggel csakugyan mély bókolás közben átadták a vélt királynak, a huszárkapitánynak, panaszos irásukat, akitől viszont egy lepecsételt levelet kaptak e parancscsal :

- Ezt a levelet majd adjátok át a ti szolgabirótoknak.

A parasztok boldogan tértek vissza a fogadóba és eldicsekedtek szerencséjükkel, hogy ügyük már elintézést is nyert.

A pincér biztatta őket, hogy bontsák fel a levelet, de ezek hallani sem akartak róla.

- Ne féljenek kendek - mondta a pincér - én fel tudom ügyesen nyitni és ugyan úgy vissza is zárni.

A rábeszélés hatott, beleegyeztek a felbontásba.
A levél szövege igy szólt :
"Szolgabiró Ur ! Jól tenné, ha ezeket az izgága embereket jól megfenekeltetné."
Hogy ezek után a jó atyafiak hazavitték-e a levelet - arról hallgat a krónika.

/Tóth Béla i.m. 192./

O R O S Z L Á N Y.

Az Állami Faluszinház 1957-ben Déryné Széppataki Róza nevének és munkásságának megörökitésére felvette az "Állami Déryné Szinház" nevet.
Bár más helységgel kapcsolatban is hallottam ezt az történetet, Bordás Dezső szerint, aki a szegedi szinház nagy tehetségű bonvivánja volt, majd a Déryné Szinháznál működött, Oroszlányban történt :
Megérkezett a társulat Oroszlányba, ahol ünnepélyes fogadtatásban volt részük. Az ünnepi szónok igy kezdte szép köszöntőjét :
- "Szeretettel köszöntjük a körünkben megjelent Déryné elvtársnőt és brigádját !"

S Z Ő N Y .

Dobi István mint biró.

Dobi István földmüvelésügyi minisztert 1947-ben megállitotta az Országház társalgójában egyik földije, egy szőnyi gazda.
- Pista - mondta neki - sürgősen ki kell hozzánk jönnöd Szőnybe.
Dobi, kit temérdek dolga a fővároshoz kötött, hiába keresett kibúvót a meghivás alól, nem tudta földijét lerázni.
- Főbenjáró dologról van szó - hajtogatta az - amit csak a miniszter tud személyesen megoldani. Ugyanis 1944-ben a nyilasok az ő "Laci" lovát is Nyugatra hurcolták. Három év után most a visszatelepitő bizottság hazahozta Szőnybe, de nem adták vissza, ugyanis egy ugyancsak hat éves, hókahomlokú, sárga lovat is vittek el akkor a nyilasok. Azt "Sanyi"-nak hivták. Ez nem került vissza és a bizottság "Lacit" "Sanyi" gazdájának akarja adni.
Dobi kénytelen kelletlen leutazott Szőnybe. Megnézte a lovat, megvizsgálta a papirokat, minden úgy volt, ahogy a gazda mondta. Két egyforma passzus, két név - és egy ló. Mit lehet itt csinálni ? Elővezettette hát a lovat,

egy darabig nézegette, azután rászólt :
- Sanyi !
A ló a füle botját sem mozgatta.
- Laci ! - szólitotta meg most ugyan azon a hangon a miniszter.
A sárga erre felkapta a fejét, fülét hegyezte, sőt nagyot nyeritett is hozzá. Dobi mellélépett, megveregette az állat nyakát és kimondta a salamoni itéletet :
- Kétség nem fér hozzá. A sárga maga döntötte el, hogy ő nem Sanyi, hanem Laci. Pedig ő csak tudja. Egyébként - tette hozzá politikus fordulattal - adok egy jó tanácsot: ha szavazásra tesszük fel a kérdést, az ellenpróbát sohase mulasszuk el.

/Békés István : Legujabb magyar anekdotakincs.Bp.1966. 165-166. old./

Dobi mint vadász.

1948 telén Dobi István államminiszter, Ortutay Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter és Gyöngyösi János volt külügyminiszter vadászatra voltak hivatalosak egy somogyi gazdaságba. A vadászat vezetője az előre kijelölt leshelyükre vezette őket. Dobi a legjobb helyet kapta. Alig foglalták el helyeiket egy hatalmas vaddisznó csörtetett elő a sűrűből, alig 50 méterre előttük. Olyan hirtelen bukkant elő és olyan gyorsan tünt el, hogy el sem süthették a puskáikat. Ám alig hogy a vadat elnyelte a bozót, lövés hallatszott. Még el sem ült a visszhangja, amikor Dobihoz sietett a vadászat vezetője és sugárzó arccal igy szólt : "Miniszter úr ! Gratulálok ! Kapitális vadkant tetszett elejteni !" - "Én ? - válaszolta Dobi - Hiszen el sem sütöttem a puskámat !"
- Bocsánat - felelte a derék ember - Horthy Miklós kormányzó úr őméltóságánál igy volt szokásban !

/Békés István i.m. 169. old./

T A T A .

Csáki szalmája.

Szólásmondásaink közé tartozik a "Csáki szalmája" mondás is. A szabadon széthordható, elherdálható javakra értik. E mondás egyesek szerint már 1321-ben, Csák Máté halála után keletkezett, amikor az oligarcha halála után az addig terror alatt tartott szomszédai nekiestek a gazda nélkül maradt Csák-birtokoknak, s minden elmozdítható értékét - a szalmát is - széthordták.
Valószinübb azonban, hogy a szólás-mondás az 1655-ben elhunyt gróf Csáky Lászlóval kapcsolatos, aki olyan jószivű, adakozó ember volt, hogy jobbágyainak megengedte : annyi szalmát, polyvát vihetnek gazdasága szérüiből, pajtáiból, amennyire csak szükségük van.
Csáky László országbiró különben hires volt nagy lakomáiról is. Két uradalmát, Lévát és Tatát a szó szoros értelemben "ellakmározta".
Állitólag a főszakácsa, amikor húst trancsirozott, mintegy ütemet adva munkájának, ezt szokta mondogatni :
- "Lévát, Tatát felvagdaltuk ! Lévát, Tatát felvagdaltuk !

Országbiró uram nagy sulyt helyezett az öltözködésére is. Egy-egy mentéje vagyont ért. Mikor egy alkalommal pompás diszmagyarban megjelent az országgyülésen, az egyik püspök megjegyezte :
- "Skárlát, gránát, nyuszt, Léva, Tata suszt !

/Tóth Béla i.m. 50. old./

A tatai angol.

Egyszer egy angol fiatalember, az egyik fiatal Esterházy ismerőse, le akart telepedni hosszabb időre Tatán és olyan lakásadó gazdát keresett, akitől a lakás mellett kosztot is kaphat.
Ajánlottak is neki egyet.

- Miért ajánlják ezt az embert ? - kérdezte.
- Mert ez nagyon jóravaló, becsületes.
- Tud jó tyúkhúslevest főzni ?
- Azt nem tudjuk - volt a válasz.
- Akkor nem kell. Én nem becsületes embert keresek, hanem jó tyúkhúslevest.

/Tóth Béla i.m. 530./

Egy nevezetes tatai fűzfapoéta.

Bisztray Gyula irja /Jókedvű magyar irodalom. 560-561./ Tata városának a magyar határon túl is ismertté és közderű tárgyává vált poétájáról :
"A sokféle papirpusztító között, akik a Parnasszust ostromolták, nem mindennapi species az a G. K. Antal nevü tatai költő /valószinüleg öreg színész/ aki valamikor a század végén egy Cyprus koszorú cimű, kivül-belül zöld füzetben mutatkozott be.
A világ teremtése óta folyton csak önmagukkal bajlódó lirikusok mellett kétségtelenül figyelemre méltó jelenség. Édeskeveset törődik saját érzelmeivel, s a maga örömei és bánata helyett az általános honfibút, továbbá az elhunyt színészeket és irókat lantolja meg.
Beköszöntő verse - ékes disztichonokban - Ferenc császár abszolutizmusát következőképpen festi :

"Vas, feudál korszak szele zúgott szerte hazánkon,
Sirt, tombolt idebent, külről a más szele fújt."

Ez illatot lehelő versezet után egy kiváló színészről, Komáromi Samuról szól, akit nagy illendőséggel kérlel mondván :

"Engedd, hogy nevedet felmelegitse dalom."

Szegény Komáromi persze hallgatott és nem mondhatta rá, hogy a töltöttkáposztát szokás fölmelegiteni. Egyébként,

hogy milyen nagy színész volt Komáromi, azt a versfüzet irója igy ecseteli :

"Zengő nyelve tudott mint hangszer sirva beszélni,
Majd vidor úrnőként vig kacagást produkált,
Jól festett mimikát s rajzola esztetikát..."

Egyik ciklusában a színészmenházzal foglalkozik. Az ott élő öregek ajkaira "karcsú mosolygás"-t ültet, s köztük "fáradt, hült, balerinákat", akik úgy élnek ott "mint kimerült párduc hosszú csatája után", s vicceket mondanak "jól kihizott szókkal humoros ajkaikon".
A kötet záróverse "Végrendelet" cimet viseli. Ez a végrendelet pedig igy hangzik :

"Ut mellé tegyetek, ha kimultam. Század után is
Hadd lássam a magyart : hordoz-e még bugyogót ?"

Máskülönben a bugyogó-ellenes poéta jótékony lélek volt, mert kötete tiszta jövedelméből egy részt a színészmenháznak szánt." -

A tatai hadgyakorlat.

A tatai hadgyakorlatok alatt történt :
Báró Edelsheim-Gyulai tábornok bosszúsan észlelte, hogy egy huszárezredes már másodszor húzódott vissza a kukoricásba az ellenség elől. Odalovagolt az ezredeshez és rákiáltott :
- Ezredes úr ! Ha még egyszer a kukoricásba vonul az ezredével, az egész kárt önnel fizettetem meg !
Nemsokára a huszárezredet túlerő rohanta meg. Egy menekvés lett volna : visszavonulni a kukoricásba. Az ezredes azonban félt, hogy neki kell a kárt megfizetni, hát inkább elfogatta magát és az egész ezredét.
A tábornok látva az esetet, magából kikelve lovagolt oda és felelősségre vonta az ezredest, miért adta meg magát.

- Kegyelmes uram ! Előttem volt az ellenség, mögöttem a kukoricás. Én semmiféle kártéritést nem akarok fizetni ! A tábornok elnevette magát és továbblovagolt.

/Tóth Béla i.m. 548./

Kopácsy és Fischer.

Fischer Mór, a tatai tollkereskedő és kocsmabérlő, pénzkölcsönzéssel is foglalkozott. Stinglnek, a Tatáról Herendre került keramikusnak, aki megalapitotta a herendi porcelán gyárat, annyi pénzt kölcsönzött, hogy az már a kamatokat sem tudta fizetni, s igy az ő kezébe került a herendi porcelángyár. Jó üzleti érzékkel felvirágoztatta a már külföldön is ismert üzemet. Tőkéje révén még nemességet és kormányfőtanácsosi cimet is nyert, azonban múltja miatt, a magyar arisztokrácia nem fogadta be a társaságába.
Kopácsy, aki nagy pártfogója volt a magyar iparnak, sok megrendelést adott Fischernek. Mikor valaki ezt szóvá tette előtte, igy szólt :
- Uraságod nem becsüli Fischert ?
- Őszintén szólva : nem - volt az illető válasza.
- De legalább az okát mondja meg - faggatta az érsek.
- Elég abból annyi, hogy ez az ember zsidó.
- Csak ez a baj ? - mondta Kopácsy- és rámutatott a falon lógó hatalmas Krisztus képre. - Tudja az úr, hogy ki ez ?
- Igen. A Megváltó.
- És ő milyen nemzetiségü volt ? - faggatta tovább Kopácsy.
- Zsidó.
- Hát ha más okot nem tud az ur felhozni Fischer ellen, akkor én továbbra is pártfogolom.

/Tóth Béla i.m. 211-212./

Bláthy Ottó és a sakk.

Bláthy Ottó Titusz, a kitünő elektrotechnikus, aki a villamos generátorokkal, motorokkal, kapcsoló és áramszámláló berendezésekkel, a transzformátornak Désivel és Zipernowskyval való feltalálásával vált világhirüvé, 1860-ban született Tatán. A bécsi müegyetem elvégzése után a MÁV-nál, majd 1883-tól a Ganz-féle villamossági gyárban müködött mint főmérnök.
A neves feltaláló szenvedélyes és elmélyült sakkozó volt. Elképesztő türelemmel, megdöbbentő logikával felépitett sakkfeladványainak könyve a magyar kiadáson kivül németül, hollandul is megjelent. Moszkva, Párizs, Berlin, New York sakkozói ellenőrző mérkőzések sorozatain igyekeztek elemeire bontani Bláthy sakkfeladványait - soha senki sem tudott bennük hibát találni.
A század elején, jóval 50 éves kora előtt, bejelentette a Ganz-gyár igazgatóságának, hogy leköszön állásáról. Hivatali munkája ugyanis arra kényszeriti, hogy reggel korán bemenjen a gyárba, márpedig ő éppen a kora reggeli órákban tud legjobban sakkfeladatokat szerkeszteni. Ha reggel hatkor nem ülhet le a sakktáblája mellé, egész napja nem ér semmit.
A vezérigazgató ámuldozott.
- Gondolja meg a dolgot mérnök úr - próbálta lebeszélni - Remek poziciója, óriási jövedelme van. Uszik a dicsőségben, tanulmányainak jelentősége, hire száz év mulva sem csökken.
- Száz év ! - legyintett Bláthy - a transzformátor dicsősége kitart száz évig, de sakkfeladványaimról ötszáz év mulva is emlegetni fognak.

/Békés István :Legujabb magyar anekdotakincs. Bp.1966. 175-176./

Öveges professzor a tornász.

A nagy tudású, közkedvelt professzor egyszer elmesélte Bé-

kés Istvánnak, hogy mire volt legbüszkébb életében :
- "Fiatal piarista koromban a tatai gimnáziumban tanárkodtam. Sportkedvelő ember voltam kora ifjúságom óta, Tatán is sokat tornásztam, teniszeztem, úsztam, ami pap voltomat tekintve akkoriban elég nagy feltünést keltett. A tatai strandon azonban nem csak azoknak tüntem fel, akik ismertek, hanem azoknak is, akik nem tudták rólam, hogy ki vagyok. Ugyanis, dicsekvés nélkül szólva, a vizparti betonon olyan kézenállásokat, szaltókat s más hajmeresztő atletikai mutatványokat hajtottam végre, hogy a Tatára látogató pestieknek is szemük-szájuk elállott... Történt pedig, hogy a tatai Malom-téren egy vándorcirkusz ütötte fel a sátrát. Egyik előadásukat magam is megnéztem, s mondhatom nem kellett szégyenkeznem tornásztudásom miatt. Egy jó közepes profi akrobatával bátran felvehettem a versenyt.
Ebben az önelégült hangulatban másnap fokozott kedvvel tornásztam a strandon. Nem kis megelégedettséggel tapasztaltam, hogy az arra sétáló idegenek komoly érdeklődéssel figyelik tevékenységemet. Befejezve gyakorlataimat, kidüllesztett mellel, sikerem tudatában vonultam el a bámészkodók sorfala között, s ekkor a következő félhangos beszélgetésre lettem figyelmes :
- Ki ez az alak ? - kérdezte közönségem egyik tagja a másiktól.
- Kicsoda ? - valamelyik komédiás innen a cirkuszból.
/Békés István i.m. 186./

Öveges professzor és a kanászcsárdás.

A negyvenes évek végén és az ötvenes évek elején az új utat kereső, sokszor egyéni érdekből a célon túllövő pedagógusaink túl hirtelen, nem jól átgondolt módszerekkel igyekeztek a tanárok és az ifjúság közötti viszonyt átalakitani. Igy történt, hogy a budapesti Pedagógiai

Főiskola farsangi mulatsága előtt a szakszervezeti kultúros felkereste többek között Öveges professzort, s felkérte, hogy a műsor keretében lejtsen el egy - kanásztáncot. A professzor először tréfának vette a meglepő felkérést, majd különböző kifogásokat hozva fel, megkisérelte, hogy kitérjen a kérés teljesitése elől. Mikor látta, hogy ez lehetetlen, igy szólt megadó vállránditással :
- Ha mindenképpen ragaszkodnak hozzá, ám legyen, de van egy feltételem és ehhez ragaszkodom.
- Teljesitjük - egyezett bele könnyelmüen a müsor szervezője.
- Ugyanis - folytatta némi megkönnyebbüléssel Öveges - nekem alapvető kifogásom van az ellen, hogy a Főiskola hallgatói éjjel kirúgjanak a hámból, hajnalig mulassanak, feléljék életerejüket és reggel kialvatlanul, fáradt agygyal jöjjenek az előadásra. Ez nem egyezik pedagógiai elveimmel. Viszont belátom, hogy az ifjúságnak szüksége van szórakozásra, mulatságra. Nem érzem semmi akadályát annak, hogy a farsangi murit ne este 8-tól reggel 8-ig, hanem teszem azt, vasárnap reggel 8-tól este 8-ig rendezzük meg. A mulatság végén a hallgatók szépen hazasétálnak, idejében lefekszenek, kialuszák magukat, s reggel friss elmével jönnek tanulni. Ez az egyetlen korszerü szórakozási forma, amit én nevelés-oktatási szempontból sérelmesnek nem tartok. Ha reggel 8-kor kezdődik és este 8-ig tart a farsangi mulatság, akkor semmi akadálya, hogy én úgy déltájban eljárjam a kanásztáncot gatyaszárban...
- Lehetetlenség tanár úr - tört ki méltatlankodva a müsorvezető.- Hogy tetszik ilyet képzelni ? Farsangi mulatság fényes nappal ! Erre még nem volt példa !
- Sajnálom, - zárta be a vitát a tudós fizikus - arra sem volt még példa, hogy én éjnek évadján kanászcsárdást ropjak.

A kanásztánc probléma ezzel még nem fejeződött be. A kultúros makacs ember volt, nem könnyen mondott le az ötletéről. Mivel Öveges professzor elhatározása megmásithatatlannak tünt, Haraszty Árpádot, a botanika neves tanárát környé-

kezte meg, hogy járja el gatyában az ominózus kanász-csárdást.
Haraszty professzor első szóra könnyebb alanynak bizonyult.
- Kész örömmel - felelte - ha nem okoz nehézséget, hogy nekem csak előlslicces gatyáim vannak...

/Békés István i.m. 189-130./

T A T A B Á N Y A .

Rátonyi Róbert Tatabányán.

Rátonyi Róbert "patentjének" tartották, hogy szóló fellépései alkalmával felkért a szinpadra egy nőt vagy egy férfit. Azoknak kérdeseket adott fel és ezekből különféle mókás jeleneteket kerekitett ki.
Az 1960-as évek elején pl. Tatabányán egy élénk szemű, helyes fiatal nőt választott ki a Népház szinpadáról és felinvitálta magához. A kijelölt leány, vagy menyecske húzódott. Ez nem volt egészen szokatlan eset, ez ellen is volt bevált módszere. Lesétált a nézőtérre, átcsevegte magát a 23. sorig, ott ült a reménybeli partnere, kedvesen megfogta a kezét, s mosolyogva hivogatta:
- Jöjjön csak, jöjjön nyugodtan, nagyon kellemesen el fogunk szórakozni, magácska és a kedves nézőtársak is... Nem harapjuk le az orrát... Csak kérdezek magától bizalmasan valamit.
A jelölt kivácsiság és vonakodás között tétovázott. Már-már engedett Rátonyi csalogatásának, már-már indult volna, amikor a terem végéből felcsattant egy figyelmeztető, féltő férfihang :
- Ne menj fel Maris ! Kivallatnak !
És Mariska most már egy zsák aranyért sem ment volna fel a szinpadra.

/Békés István i.m. 443./

A tatabányai bányász Hévizen.

Józsi bácsi, az egyik tatabányai bányász, beutalót kapott a szép hévizi bányász-üdülőbe, hogy reumáját kúrálgassa. Az első nap kiváncsian sétálgatott a parkban. Megszólitott egy ott üldögélő idősebb embert :
- Mondja csak, valóban olyan csodálatos hatása van az itteni viznek ?

- Valóban ! - bólintott a kérdezett.
- Azt mondja a szobatársam, hogy amikor ő idekerült, járni sem tudott.
- Én sem tudtam járni, amikor idekerültem, sőt még felülni sem, sőt beszélni sem - mármint amikor idekerültem.
- Csodálatos ! - mondja Józsi bácsi - És mikor került ide ?
- Itt születtem.

/Takaró József XI/a aknai aknász közlése./

Jó tüdő.

- Sajnos, a tüdejét megtámadta a kór - mondja a bányaorvos a betegének - De nem kell aggódnia. Amig őn él, ez a tüdő kitart !

/Pálfalvi János közlése. Tatabánya./

Jó példa.

Pálfalvi János, a Szénosztályozó tréfáskedvü, mindég vidám adminisztrátora mesélte az alábbi, vele megtörtént esetet :
Már túl volt az 50. életévén, amikor sziv és egyéb panaszai támadtak. Orvoshoz fordult, aki alapos vizsgálat után igy szólt hozzá :
Nincsen különösebb baj, de feltétlenül csökkentenie kell a dohányzást, mérsékelnie az ivást és abszolut nyugodtan kell élnie.
- Ugyan főorvos úr - válaszolta Pálfalvi - volt nekem egy kis hugom. Nem ivott, nem dohányzott, abszolut erkölcsös életet élt, még csak nem is politizált - és hat hetes korában mégis meghalt !

A világnézet.

A felszabadulást követő években bizony Tatabányán is kevés ideológiailag képzett marxista volt. Sok régi, harcos elvtárs akadt, de az érzelmek, a "sziv" nem pótolta a tudást. A tömegek átnevelése azonban mindennél fontosabb volt, sok-sok szemináriumi előadóra, oktatóra volt szükség, ezért azután olyan elvtársakat is igénybe kellett venni szemináriumvezetőként, akik nem tartoztak a jó előadók közé ill. nem voltak kellően felkészitve a fontos feladatra.
Igy történhetett meg, hogy a XIV. aknán a szemináriumi előadó igy magyarázta meg, hogy mi a világnézet :
- Há kedves elvtársak ! A világnézetnézetről lesz ma szó. /Itt hosszas lapozás következett az előtte lévő füzetben/ A világnézet, az nem egy olyan egyszerü dolog... /Ismét lapozás./ A világnézet, az egy összetett valami. Ugye értik ?
És ezzel meg volt magyarázva : mi a világnézet.